

A.743 עדות יהושע ביכלר על חיי בבלוק הילדים במחנה בוכנוואלד

A.743 עדות יהושע ביכלר על חיי בבלוק הילדים במחנה בוכנוואלד. 20 ביוני 1964

20.6.64, "עדות על חיי בבלוק הילדים במחנה בוכנוואלד", יהושע ביכלר – להבות חביבה,

הגיע לשם מאושוויץ. אווירה טובה יותר בבוכנוואלד. האסירים לבביים; בלוק 57; יחס חברים של בלוק-אלטסטה. ילדים לבלוק מיוחד, למען הצילם. אלף ילדים בבלוק. בראש הבלוק עמד אסיר פוליטי צ'כי, פראנצ'ישק קאלינה; ממלא-מקומו היהודי גוסטאו שולר. אליהו גרינבאום – עוזר במיוחד. מחתרת יהודית כחלק של המחתרת הכללית במחנה. ההקלות של האסירים הילדים לעזמת המבוגרים. חבילות הצלב האדום משוויץ, שאסור היה לתת ליהודים, חולקו גם לילדים היהודים; וזה הודות למחתרת הכללית, שוויתרו עליהן. ערבי תרבות בבלוק ונשפים. בית ספר לילדים. סירוב להתייצב ל"אפל" לפני חיסול יהודים. המחתרת זיפה את לאומיות הילדים בכרטיסיה.

20.6.1964

לרומק שלום רב!

כפי שסיכמנו לפני שבוע בתל אביב, אני מעביר אליך את עדותי על חיי בבלוק הילדים במחנה הריכוז בבוכנוואלד ועל פעילות החברים של המחתרת להצלת ילדים יהודיים שאני הייתי אחד ביניהם. אני מקווה שתוכל לקרוא את דברי.

בשבוע הבא ביום ה' אני עומד לבקר בגבעת חביבה ואני אחזיר לך את הספר שלקחתי ממך.

בברכת חברים

יהושע ביכלר

להבות חביבה

עדותי על חיי בבלוק הילדים במחנה בוכנוואלד

למחנה ריכוז בוכנוואלד הגעתי באחד המשלוחים ממחנה ההשמדה אושוויץ. כשהגענו למחנה זה, לא ידענו הרבה על התנאים בבוכנוואלד כמו כן על האופי של מחנה. שמענו רק שבמחנה יהודים הם במיעוט קטן ושרוב האסירים הם אסירים פוליטיים מגרמניה ומכל ארצות אירופה הכבושות. היו לנו חששות כי היינו רגילים למחנה השמדה באושוויץ, אבל כבר ברגע הראשון שהגענו הרגשנו שכאן שוררת אווירה שונה מזו ששררה במחנות אושוויץ. לא קיבלו אותנו במכות וצעקות כמו שזה היה רגיל במחנות ריכוז כלפי אסירים החדשים. היחס של האסירים שהגענו איתם במגע כשהגענו לתחנת רכבת וגם במחנה היה ממש לבבי. הם השתדלו לעזור לנו ולהקל. אנו חשדנו מאד מיחס הזה כי חשבנו שכאן טמון לנו איזושהו פח, אבל אותם היהודים היחידים שפגשנו בבואנו לבוכנוואלד הסבירו לנו שלא לחשש, שלא יקרה לנו כלום.

אחרי כל הסידורים שצריך לעבור כל אסיר חדש הועברנו לבלוק 57 במחנה הקטן.

מחנה בוכנוואלד פה מחולק לשלושה מחנות צמודים זה לזה. מחנה הגדול מחנה קטן ומחנה אוהלים. במחנה הגדול היו תנאים טובים יותר כמו בשאר שני המחנות.

הממונה על הבלוק 57 שהועברנו אליו היה אסיר גרמני פוליטי לא יהודי. הוא קיבל אותנו ב"נאום" המקובל כלפי אסירים החדשים, אבל תוכנו היה שונה כמו נאום כזה במחנות אחרים. הוא לא קרא לנו שמות גנאי, אלא "חברים" ואמר שאין לנו כאן מה לחשוש, כאן לא מחנה השמדה, אין פה תאי גזים ולא שולטים כאן האסירים הירוקים, הכוונה לאסירים פוליטיים. הוא המשיך ואמר שיש לנו מטרה משותפת של כל האסירים: להחזיק מעמד ולהגיע ליום השחרור ולעזור גם לחברים אחרים להגיע לשחרור. אנחנו היינו מאד מעודדים אחרי דברים האלה והאמנו מה שאמרו לנו האסירים היהודים שפגשנו. אחרי ימים מספר שלחו הרבה אסירים מהבלוק 57 לעבודה במחנות שונים. באותם הימים הגיעו לבלוק שלנו כמה אסירים יהודיים ותיקים שזה ראינו לפי המספרים שלהם, וחיפשו ילדים עד גיל שש-עשרה. התכנסנו כל הילדים שהיו בבלוק 57 כעשרים וחמישה ילדים מכמה מאות האסירים. הם הסבירו לנו שהם רוצים להעביר אותנו לבלוק אחר, כי כאן התנאים הם קשים ושולחים גם אנשים לעבודות שונות למחנות אחרים. הם הסבירו לנו שברצונם ליסד בלוק מיוחד בשביל הילדים כמו שכבר קיים במחנה הגדול ושם תנאים טובים יותר. הם ביקשו מאיתנו את מספרינו האישיים שיוכלו לסדר את ההעברה. רק פחות מחצי של עשרים וחמישה הילדים מסרו את מספריהם והסכימו לעבור לבלוק הילדים. השאר חששו שטומנים להם פח ורוצים להעביר אותנו לניסויים רפואיים או למקום דומה אחר שפירושו מוות. היה ידוע בין האסירים, שבבוכנוואלד כמו באושוויץ, עושים רופאים נאציים ניסויים רפואיים על אסירים, שהיה גם אמת. לא עזרו שום הסברים של החברים, הם לא הסכימו לעבור. וכך עברנו רק כשנים-עשר ילדים לבלוק הילדים. כפי שידוע לי עכשיו, מהנותרים בבלוק 57 לא חזר אחרי המלחמה אף אחד.

אנו, השנים-עשר, הועברנו למחנה אוהלים לבלוק 66 שהיה עוד מאוכלס על ידי אסירים מבוגרים יהודיים ולא-יהודיים ואנו היינו קבוצת ילדים ראשונה שהגיעה לבלוק זה. בבלוק 66 הסבירו לנו החברים שהעבירו אותנו שהם רוצים לעזור לנו לעבור את המלחמה וכאן אנו נחיה יותר קל, כמו בבלוקים אחרים, והם ידאגו לנו, ואם יש לנו בעיות צריכים לפנות לחברים והם ישתדלו לעזור לנו. וכך גם היה. אחרי ימים מספר הועברו כל האסירים מבוגרים למקומות

אחרים והגיעו במקומם ילדים שאספו החברים בכל המחנות של בוכנוואלד. לא עבר הרבה זמן והבלוק התמלא ולא היה כבר מקום, כך שהרבה ישנו על השולחנות ועל הרצפה ומספר הילדים הגיע קרוב לאלף ילדים יהודיים. ברצוני להזכיר כאן את החברים האסירים שעשו למעננו הכל וסיכנו את חייהם יום יום כדי לעזור בכל הדרכים, כשרות ולא כשרות, וכך להציל את חייו.

הממונה על בלוק הילדים 66 היה אסיר פוליטי צ'כי בשם פרנצי'שק קלינה, אבל הנפש החיה והכל עושה בבלוק היה בלי ספק ממלא המקום שלו אסיר יהודי בשם גוסטב שילר, אחד האסירים הוותיקים בין היהודיים ובעל עמדה במחנה כולו. גם שאר החברים שהיו אחראים על האגפים בבלוק ולשטחים שונים ובאופן מיוחד אני רוצה להזכיר את אחד היוזמים של בלוק הילדים והצלת ילדים יהודים בכלל בבוכנוואלד היה החבר אליהו גרינבוים, שהיה ממונה על האגף בבלוק הילדים הראשון במחנה הגדול 28. הוא דאג לכל הצד הארגוני לא רק בבלוק שלו אבל ביקר הרבה, יום יום, גם בבלוק 66. יעץ ועזר בכלל, ואנו הכרנו אותו היטב, למרות שלא היה "תושב" הבלוק שלנו. היו עוד חברים שלדאבוננו את שמותיהם אני לא זוכר ואני לא יכול להזכיר אותם בשמות.

כפי שנודע לנו מאוחר יותר, כל היוזמה וכל הפעולה של הצלת ילדים היהודים הגיע מהמחנת היהודית שהיתה קשורה במחנת הכללית של המחנה בוכנוואלד, ורק כך ובעזרת המחנת היהודית, ששמה לה למטרה הצלת ילדים יהודים, היה וקם בלוק הילדים. כל בעלי התפקידים בבלוק 66 היו אנשי מחנת יהודית ובעזרת המחנת הכללית הצליחו להגיע לעמדותיהם, כי המחנת הכללית, שהיתה מאורגנת על בסיס לאומי, היא-היא שקבעה את האסירים לתפקידים שונים, כזה היה כוחה של המחנת במחנה זה.

כפי שכבר הזכרתי, עשו החברים למעננו דברים שקשה היה להעלות על הדעת, אפילו במחנה כמו בוכנוואלד. ברצוני להזכיר כמה דוגמאות בולטות, שלא היה דוגמתן בכל המחנה וגם במחנות אחרים. הדברים הושגו רק על ידי הקרבה של החברים וסיכון חייהם, זה עלי שוב להדגיש.

דוגמה אולי הבולטת היא שבלוק הילדים 66 לא עמד במסדר ערב ולא בוקר, שבחיי המחנה קראו לו "אפל" בחורף. בכל המחנות עמדו האסירים "אפל" לפני הבלוקים, בכפור, ברוח ובשרב. ה"אפלים" היו אחת ההמצאות של הנאצים, כדי לרצוח עוד יותר אסירים וגם היו יום יום עשרות אסירים קורבנות של ה"אפלים". שעות על גבי שעות היו צריכים לעמוד האסירים אחרי יום עבודה קשה בחורף.

החברים שלנו סידרו שבלוק שלנו לא צריך לעמוד אפל בחורף. אנו "עמדנו" בצריף שלנו וגם כן רק כמה דקות, עד שהשומר של ס.ס. ספר אותנו. זה היה בלוק היחיד מחוץ לבית החולים בבוכנוואלד שלא עמד "אפל" בפנים, אפילו בלוק הילדים 23 עמדו בחורף. זה תרם הרבה להצלת חייו, כי עמידה בחורף היתה קוטלת הרבה קורבנות. איך הצליחו את הדבר לסדר לא ידוע לי עד עכשיו, אבל אני רוצה לציין כי הדבר הזה היה פחות או יותר ליגלי, כי גם שומר ה-ס.ס., שהיה אחראי על הבלוק, ידע וראה שאנו עומדים בפנים.

דבר שני חשוב גם כן הוא שאנו בכלל בהיותנו בבלוק 66 לא עבדנו בדרך כלל. כל האסירים בבוכנוואלד היו צריכים לעבוד וגם עבדו. אבל החברים סידרו שאנו חלשים וחולים ולא מסוגלים לעבוד. במקרה הזה עזרו לנו גם אסירים לא יהודיים, כי הם היו אחראים לעבודה, והם היו צריכים לתת גם אישורים שונים כדי לא לעבוד. אנו לא עבדנו וזה היה גם גורם חשוב ביותר, כי העבודה היתה קשה מאד ואנו לא היינו מסוגלים לעמוד בזה בשום אופן.

דבר שלישי זה חבילות של הצלב האדום. הצלב האדום בשווייץ היה שולח מדי פעם חבילות מזון ובגדים לאסירים. היה איסור מוחלט לחלק את החבילות לאסירים יהודיים, וכן האסירים היהודים לא קיבלו מהמצרכים החשובים שהיו כל כך דרושים בחיי המחנה. אבל אנו בבלוק 66 קיבלנו גם חבילות הצלב האדום. כאן אני רוצה גם להדגיש באיזה צורה קיבלנו את החברים, כי מקרה הזה מראה את היחסים בין האסירים ואת הסולידריות שהיתה קיימת בעזרת המחנת בבוכנוואלד. החברים שלנו, שהיו חברי המחנת הכללית, ובאופן מיוחד אליהו (אלק) גרינבוים, פנו לחברים מהמחנת שהאסירים הלא-יהודים יוותרו על מספר מסויים של חבילות לטובת הילדים היהודיים, שהם זקוקים למצרכים האלה כדי להישאר בחיים. האסירים הלא-יהודיים ויתרו מצידם על מספר חבילות, וכך יצא גם לנו כמה פעמים לקבל חבילות. פעולה זאת היתה מסוכנת ביותר ולו היה נודע דבר לגרמנים, זה היה גורר גם עונש מוות. עוד דוגמה מיוחדת במינה למחנה הריכוז היתה הפעולה התרבותית שאורגנה על ידי החברים. בבלוק שלנו היו עברי תרבות שונים, הופיעו קבוצות ילדים כל אחד בשפתה ושרנו גם שירים עבריים. באופן מיוחד אני רוצה להזכיר את הנשף הגדול בחורף 1945 שהשתתפו בו עשרות ילדים בשירה, דיקלום והצגה בשפות שונות והשתתפו גם כמה אסירים לא-יהודים מאנשי המחנת. כמו כן אורגנו גם שיעורים בשביל ילדים יהודיים מפולין שלא הצליחו עד אז בכלל ללמוד ובוכנוואלד היה בית הספר הראשון שלהם.

הגיעו הימים הגורליים, ימי אביב 1945, ואנו לא ידענו מה יביאו לנו הימים. היו שמועות שונות במחנה על חיסול, ועוד שמועות שונות, אנו לא ידענו מה יהיה מחר. החזית התקרבה והגיעה הפקודה הגורלית "כל היהודים להתייצב במגרש האפלים". כל אחד ידע שזה הסוף. אנחנו צריכים להיות הקורבנות. אבל החברים לא עזבו אותנו גם בימים גורליים אלה.

מיד הופיעו כולם וגם הממונה על הבלוק הצ'כי ואמרו לנו לא לזוז ממקומותינו ולא ללכת להתייצב. הסבירו לנו שבשום אופן לא ללכת אפילו אם יבואו בכוח לקחת אותנו, לשכב במיטות ולהתנגד. ואנו גם לא הלכנו. וזה הציל את חייו, כי רובם ככולם של היהודים התייצבו והעבירו אותם למקום לא ידוע, וכפי שידוע לי לא נשארו מהם בחיים. אבל בינתיים החברים שלנו פעלו. גוסטב שילר והממונה הצ'כי הלכו לאן שהלכו וסידרו שאנו, כאלף ילדים יהודים, בכלל לא יהודים ואנחנו לא צריכים להתייצב. כל הכרטיסיות שלנו הוצאו ונרשמו חדשות וכך נעשינו כמה ימים לפני השחרור ילדים לא-יהודיים. זה היה מיבצע חשוב ביותר והנעזז ביותר, והודות לזה נשארו כמעט כולם מהאלף ילדים

יהודיים בחיים בשחרור המחנה על ידי הכוחות האמריקניים. רק כמה ילדים בודדים ניתפסו על ידי גרמנים באותם הימים וצורפו למשלוחים של האסירים היהודים. גם אחרי השחרור לא הפסיקה הפעולה. אני, באופן אישי, לא הייתי יותר במחנה בוכנוואלד, כי הועברתי כמה שעות לפני השחרור מהמחנה למשלוח וברחתי מהרכבת על יד עיר גרמנית יְנָה, שהיא קרובה לבוכנוואלד, אבל ידוע לי מהביקורים שעשיתי בבוכנוואלד על הדאגה של החברים לילדים היהודיים וגם כאן עלי לציין במיוחד את אלק גרינבוים שכל זמנו ומרצו הקדיש לפעולה זו.